

Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky

Základní informace o projektu

Hlavním cílem projektu je záchrana lužních stanovišť v povodí řeky Morávky, biologicky a geomorfologicky cenného území, které je ohroženo invazními druhy rostlin – křídlatkami (*Reynoutria Spp.*) a netýkavkou žláznatou (*Impatiens glandulifera*).

Projekt Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky je realizován díky finanční podpoře Evropské unie v rámci programu LIFE III Nature, což je finanční nástroj EU určený především na podporu soustavy Natura 2000. Realizátorem projektu je Moravskoslezský kraj ve spolupráci s dalšími partnery po dobu 4 let - od 1. ledna 2007 do 31. prosince 2010. Podrobné informace je možné nalézt na internetových stránkách <http://www.life-moravka.cz/>.

Aktivity projektu jsou zaměřené na likvidaci invazních druhů rostlin (křídlatka a netýkavka žláznatá), které ohrožují především zdejší unikátní stanoviště - poslední zbytky přirozeně divočího toku ve šterkových náplavech v České republice. Na toto stanoviště jsou vázány unikátní druhy rostlin, jako např. dva kriticky ohrožené druhy květeny ČR - židovíník německý (*Myricaria germanica*) z čeledi tamaryškovitých a přeslička cídivka peřestá (*Hippochaete variegata*). Rovněž se zde vyskytují vzácné druhy živočichů - dva druhy rovnokřídlého hmyzu: marše Türkova (*Tetrix tuerki*), v ČR pouze na jediném místě, a saranče (*Chorthippus pullus*).

Pražmo v roce 2007

Stejná plocha v roce 2009

Křídlatka japonská

Netýkavka žláznatá

Mapa projektového území

Projektové území

Projektové území zahrnuje celé povodí řeky Morávky od pramene po západní hranici PP Profil Morávky a nachází se na území následujících obcí: Morávka, Pražmo, Raškovice, Vyšní Lhoty, Nižní Lhoty, Nošovice, Dobrá u Frýdku-Místku, Skalice u Frýdku-Místku, Staré Město u Frýdku-Místku, Krásná pod Lysou horou. V povodí řeky Morávky se nachází zvláště chráněná území evropského významu, která jsou součástí soustavy Natura 2000. Jedná se o evropsky významnou lokalitu Niva Morávky, evropsky významnou lokalitu Beskydy a ptačí oblast Beskydy. Součástí projektového území jsou také další chráněná území dle národní legislativy: chráněná krajinná oblast Beskydy, národní přírodní památka Skalická Morávka a přírodní památka Profil Morávky.

Evropsky významná lokalita Niva Morávky

Evropsky významná lokalita Niva Morávky byla navržena jako zachovalý úsek původní neupravené štěrkonosné řeky Morávky v oblasti západokarpatského flyše. Rozkládá se na ploše 367 hektarů mezi obcemi Nošovice a Nižní Lhoty. Hlavním předmětem ochrany jsou reprezentativní štěrkové náplavy s výskytem židoviníku německého. Na náplavech je možné nalézt také nenápadnou přesličku cídivku peřestou, která je dnes známa pouze z devíti lokalit nebo vzácnou travu třtinu pobřežní. Štěrkové náplavy jsou domovem nejen vzácným rostlinám, ale také živočichům. Obývá je například vzácný druh rovnokřídlého hmyzu marše Türkova, která je v současné době v ČR známá pouze z lokality na řece Morávce a Ostravici. V sousedním Rakousku a Německu byla tato marše zařazena do červených seznamů. Na území evropsky významné lokality Niva Morávky můžeme narazit také na raka říčního nebo mihuli potoční. Velmi významný je výskyt některých společenstev typicky vázaných na aluvia řek, pravidelné záplavy nebo karpatskou oblast. Takovými společenstvy jsou jasanovo-olšové luhy a západokarpatské dubohabřiny.

Národní přírodní památka Skalická Morávka

Národní přírodní památka Skalická Morávka byla vyhlášena 1.1.2007 na rozloze přibližně 102 hektarů pro ochranu divočícího toku řeky Morávky ve štěrkových náplavech. Představuje poslední zbytky technicky málo upraveného toku ve štěrkových náplavech na území ČR. Na štěrkové náplavy je vázána řada druhů, které jsou v rámci ČR velmi vzácné nebo zde mají poslední lokalitu výskytu.

Přírodní památka Profil Morávky

Přírodní památka Profil Morávky byla vyhlášena v roce 1990 na téměř 50 hektarech. Jedná se o geomorfologicky velmi zajímavé území zahloubeného kaňonovitého toku s řadou skalních prahů a peřejí. Lze zde najít řadu vzácných bezobratlých, v řece žije ohrožená střežle potoční, na březích hnízdí silně ohrožený pták písík obecný.

Evropsky významná lokalita Niva Morávky a současně Národní přírodní památka Skalická Morávka

Evropsky významná lokalita

Beskydy

Evropsky významná lokalita Beskydy představuje převážně kulturní krajinu, která byla po staletí spoluvytvářena člověkem v nejvyšších karpatských pohořích na území České republiky. Celková rozloha EVL Beskydy je 120.000 hektarů. Zachovala se zde řada významných společenstev, druhů rostlin a živočichů. Žijí zde jako na jediném místě v ČR pospolu tři velké šelmy rys, vlk a medvěd. Území EVL Beskydy je převážně zalesněno. Lesní vegetaci tvoří především květnaté bučiny a acidofilní bučiny. Na nejvyšší vrcholy jsou vázány horské klimaxové smrčiny. V území našla domov řada chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.

Chráněná krajinná oblast

Beskydy

Chráněná krajinná oblast Beskydy je největší chráněné území v České republice. Důvodem jejího vyhlášení byly výjimečné přírodní hodnoty území, zejména původní pralesovité lesní porosty s výskytem vzácných karpatských živočišných i rostlinných druhů, druhově pestrá luční společenstva, unikátní povrchové i podzemní pseudokrasové jevy a rovněž mimořádná estetická hodnota a pestrost ojedinělého typu krajiny vzniklého historickým soužitím člověka s tímto územím.

Vydra říční (*Lutra lutra*) jeden z prioritních naturových druhů vyskytujících se v území

Likvidace invazních druhů rostlin

Každoročně od března probíhá v projektovém území úklid křídlatky, suchá křídlatka je pokosena a pálena na hromadách. Na přelomu května a června začínají první postřiky herbicidem, na nejcitlivějších územích (okolo vodní nádrže Morávka) je používána metoda injektáže. V průběhu srpna a září je území znovu kontrolováno, v případě výskytu znovu ošetřeno herbicidem. Po prvních mrazech následují úklidy.

Další z nepůvodních invazních rostlin, netýkavka žláznatá, se začala v druhém roce projektu šířit na plochách uvolněných po křídlatce. Proto bylo přistoupeno k její mechanické likvidaci. Netýkavka žláznatá je kosena či vytrhávána v době květu v období před jejím vysemeněním.

Křídlatka je v rámci projektu likvidována postřikem herbicidu Roundup Biaktiv, který jako jediný z dostupných herbicidů může být používán u vody. Účinnou látkou Roundupu je glyfosát, který blokuje fotosyntézu, pro člověka a živočichy tedy není nebezpečný.

rok	Spotřeba Roundap Biaktiv (l)	Plocha s likvidací křídlatek (ha)
2007	1600	126
2008	3100	224
2009	3180	497 *

* nejedná se o plochy se 100% pokryvností křídlatky

V posledním roce projektu (2010) se předpokládá spotřeba 2 500 litrů, bude zkontrolováno území o minimálně stejné rozloze jako v roce 2009

Řeka Morávka v roce 2007

Stejně místo v roce 2009

Návazná opatření: dosevy a dosadby

Návazná opatření byla zvolena ze dvou důvodů. Prvním důvodem byla biotechnická zábrana návratu odstraňovaných invazních druhů rostlin (*Reynoutria Spp.*, *Impatiens glandulifera*) a rovněž nástupu dalších invazních druhů (např. *Solidago canadensis*, *Rudbeckia laciniata*). Druhým důvodem byla podpora, tedy urychlení obnovy vybraných stanovišť.

Realizována jsou 2 návazná opatření – dosevy původních druhů bylin a dosadby keřů. Jako dodavatel byla zvolena firma Oseva PRO, s. r. o. ze Zubří, která jako jediná disponuje genetickým materiálem regionálního původu (prováděla a provádí sběry semenného materiálu v regionu Beskyd). Dosevy jsou celkově plánovány na 80 ha. Vysévány jsou např. následující druhy: lipnice bahenní (*Poa palustris*), lipnice smáčknutá (*Poa compressa*), máchelka srstnatá (*Leontodon hispidus*), hvozdík kroupenatý (*Dianthus deltoides*), třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*), mrkev obecná (*Daucus carota*), kopretina bílá (*Leucanthemum vulgare*) a řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*).

Dosadby jsou zaměřeny na keře a stromy. Ve formě holí bylo vysazeno celkem 1500 ks následujících druhů vrb: vrba nachová (*Salix purpurea*), vrba jíva (*Salix caprea*), vrba křehká (*Salix fragilis*), vrba košíkářská (*Salix viminalis*) a vrba trojmužná (*Salix triandra*). Vysazeny byly ale i další keře: svída krvavá (*Cornus sanguinea*) a brslen evropský (*Euonymus europaea*). Kromě dalších druhů stromů vysázených řádově v tisících bylo vysazeno 780 sazenic topolu černého (*Populus nigra*) – původního druhu, který z území vymizel.

Dosevy původních druhů bylin

Monitoring vlivů herbicidu a testování účinnosti metod likvidace křídlatek

Po celou dobu trvání projektu byly pravidelně monitorovány dopady postřiků na okolní flóru, zároveň byly odebrány vzorky vody a půdy, v nichž bylo kontrolováno hromadění zbytků herbicidu. Dle výsledků laboratorních testů nedochází k hromadění herbicidu v půdě ani ve vodě.

Na 24 pokusných plochách byly testovány mechanické (kosení, vykopávání), chemické (postřiky různými druhy herbicidů) a kombinované (kosení a postřik) metody likvidace křídlatky. Chemické metody jsou bez ohledu na použitý herbicid podstatně efektivnější, zatímco kosení a další nechemické metody jsou neúčinné.

Doprovodná opatření: propagace projektu, komunikace s veřejností

Součástí projektu nejsou jen aktivity vázané či přímo související s likvidací invazních druhů, ale také další aktivity – především propagační. V rámci projektu byly vydány celkem 2 informační letáky, v terénu instalovány informační panely, zřízeny a provozovány internetové stránky projektu nebo zajišťovány mediální kampaně. Přímo pro občany projektového území byly organizovány semináře, pro děti, studenty i dospělé byly každoročně pořádány exkurze do přírody. Projekt byl dále propagován prostřednictvím krátkého filmu a výukového DVD – ROMu.

Exkurze pro ZŠ Morávka

Příjemce a partneři projektu

Moravskoslezský kraj

Moravskoslezský kraj je územní samosprávný celek, zřízený ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona, který zahájil činnost po zvolení zastupitelských orgánů v listopadu 2000. Krajský úřad, jeden z orgánů kraje, vznikl k 1.1.2001 a mimo jiné vykonává přenesenou působnost na úseku státní správy ochrany přírody, management některých chráněných území v kraji včetně části soustavy NATURA 2000.

ČSOP Salamandr

Český svaz ochránců přírody (ČSOP) byl založen v roce 1979, a je největší nevládní ekologickou organizací v ČR. ČSOP Salamandr, jako jedna ze základních organizací ČSOP, je nezávislá profesionální nezisková organizace, jejímž cílem je pečovat o přírodní a kulturní dědictví Beskyd. Cíle organizace jsou naplňovány konkrétními projekty v oblasti péče o chráněná území, interpretace místního dědictví, regionálního rozvoje venkova a ekologického vzdělávání, výchovy a osvěty.

Lesy České republiky, s. p.

Lesy České republiky jsou státní podnik založený v roce 1992 Ministerstvem zemědělství České republiky. Hlavní náplní činnosti podniku je obhospodařování více než 1,4 mil. ha lesního majetku ve vlastnictví státu a péče o téměř 20 tisíc km určených vodních toků. Základem lesnické strategie podniku je trvale udržitelné hospodaření s lesy, založené na maximálním využívání tvořivých sil přírody, které zajistí nepřetržité a vyvážené plnění reprodukční funkce svěřených lesů.

Povodí Odry, státní podnik

Společnost Povodí Odry vznikla v roce 2001. Hlavním předmětem činnosti společnosti je správa vodohospodářsky významných vodních toků, výroba a rozvod pitné a užitkové vody, atd. V souvislosti s tím se organizace také zaměřuje na péči o vodní koryta a pobřežní pozemky (příprava a realizace jejich úprav), spolupráci s ostatními správci toků při řešení problémů celého povodí a vytváření podmínek pro oprávněné nakládání s vodami.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR) je organizační složka státu. Zajišťuje prostřednictvím 24 správ chráněných oblastí speciální státní správu pro území CHKO, pro silně ohrožené a kriticky ohrožené druhy rostlin a živočichů a pro vybrané ptačí oblasti vymezené jako součást soustavy Natura 2000. Dále z pověření Ministerstva životního prostředí a na základě zákona zabezpečuje praktickou péči o desítky národních přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních rezervací a přírodních památek. Zajišťuje monitoring stanovišť a druhů v zájmu Evropské unie a realizuje praktickou péči o krajinu.

Plzeňský prazdroj a.s., Pivovar Radegast

Plzeňský prazdroj je vedoucí pivovarnickou společností ve střední Evropě a je největším českým exportérem piva. Vyvází do téměř 50 zemí světa. Plzeňský Prazdroj je součástí globální pivovarnické skupiny SABMiller, a proto ve své činnosti uplatňuje nejpřísnější mezinárodní standardy platné pro SABMiller kdekoli na světě. Týkají se především odpovědného přístupu firmy jako výrobce alkoholu k okolí, životnímu prostředí, zaměstnancům a obchodním partnerům.

Zasedání řídicí komise projektu

Realizace projektu:	leden 2007 až prosinec 2010
Rozpočet projektu:	1 015 tis. €
Příspěvek Evropské komise:	704 tis. €
Příspěvek Moravskoslezského kraje:	60 tis. €
Příspěvek partnerů:	251 tis. €

Summary

The project, "Preservation of alluvial forest habitats in the Morávka river basin", is implemented by the Moravian-Silesian Region in cooperation with partners. It is financially supported by the European Union by the LIFE-Nature program.

The main aim of the project is to preserve alluvial forest habitats in the Morávka river basin, a very valuable area both from the biological and geomorphological point of view presently threatened by invasive *Reynoutria* spp. The aim of the project is to be achieved via four component goals:

- creation of an efficient methodology of invasive species suppression and subsequent revitalization of the affected habitats.
- suppression of invasive *Reynoutria* spp. in the proposed Sites of Community Importance (EVL), Niva Morávky and Beskydy.
- creation of an efficient model of cooperation during the process of problem solving in the field of environmental protection among the interested subjects on the regional level.
- spreading of the project results and providing further information on Natura 2000 and environmental protection.

Activities of the project focus on the Morávka river basin that is situated in the eastern part of the Moravian-Silesian Region at the foot of Beskydy mountains. The actions shall cover 350 ha in several protected territories – EVL Niva Morávky, EVL Beskydy, SPA Beskydy, PLA Beskydy and two small-area protected territories, the natural monuments of Skalická Morávka and Profil Morávky.

Time of implementation:	January 2007 – December 2010
Project Budget:	€1,015,000
European Commission financial contribution:	€704,000
Financial contribution of the Moravian-Silesian Region:	€60,000
Financial contribution of the partners:	€251,000

The Moravian – Silesian Region is a cadastral self-governmental body managed by the constitutional law No.347/1997 Coll. on creation of higher cadastral self-government units and on amendment of the constitutional law, which initiated activities upon election of representative bodies in November 2000. The region has expert professionals from the areas of environmental protection, botanica, landscape ecology and other related branches. It has close relationships with other subjects and bodies involved in environmental protection.

ČSOP Salamandr, is an independent professional nonprofit organization established in 2000 whose objective is to take care of the natural and cultural heritage of the Beskydy mountains.

Lesy České republiky, s. p., a state enterprise established in 1992 by the Ministry of Agriculture of CR; it manages more than 1.3 mil. ha of wood property owned by the state and provides care for almost 20,000 km of watercourses.

Povodí Odry, státní podnik, a state enterprise established in 2001 via transformation from a joint-stock company. The enterprise deals mainly with the management of important and other selected waterways and water reservoirs of drinking and utility water. It provides the necessary care for riverbeds and streambeds and adjacent vegetation.

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, an agency established by the government dealing with nature preservation and landscape protection. It consists of the headquarters and 37 regional offices: 24 PLA administration offices and 13 regional centres.

Plzeňský Prazdroj, a. s. a leading beer brewer of central Europe, the biggest Czech exporter of beer. The company is part of the global beer brewer group SABMiller and it operates based on the strictest international standards which cover, among other things, a responsible attitude toward the environment.

Co je třeba dělat proti invazním druhům:

- Nepěstovat invazní druhy na soukromých pozemcích - hrozí únik do přírody a je to rovněž v rozporu se zákonem
- Nešířit nepůvodní druhy do přírody, vysvětlováním bránit v šíření invazních druhů ostatním.
- Při nálezů invazních druhů informovat obec nebo oddělení ochrany přírody a zemědělství Krajského úřadu Moravskoslezského kraje

Vydal Moravskoslezský kraj ve spolupráci s ČSOP Salamandr za finanční podpory Evropské unie a Plzeňského Prazdroje, a. s.

Texty zpracovali: R. Barták, Š. Kalousová Konupková

Autoři fotografií: R. Barták, F. Jaskula, J. Ramík a V. Brož

Grafické zpracování: Radek Mauer

Tisk: X production s. r. o., Brno

Náklad: 5 000 ks

2010

Materiál byl zhotoven v rámci projektu LIFE III Nature „Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky“.